

Maaseutupolitiikan neuvoston sihteeristön lausunto sote- ja maakuntalakien 31.8.2016 lausuntokierrokseen

Lausunnon sisältö. Lausunto jätetty 9.11.2016 sähköisessä muodossa.

Suomessa toteutetaan sosiaali- ja terveydenhuollon uudistus ja maakuntauudistus, jonka myötä Suomeen perustetaan 18 maakuntaa, joilla on omat vaalit ja valtuustot. Lausunnossa maaseutupolitiikan sihteeristö arvioi sote- ja maakuntalakiluonnosta erilaisten maaseutualueiden osalta tarkastellen eritoten millaisia vaikutuksia lakiluonnoksella on maaseutualueisiin ja niiden asukkaiden palveluihin ja hyvinvointiin sekä maaseudun elinvoimaan.

Maaseutupolitiikan neuvoston sihteeristö painottaa, että sote- ja maakuntauudistuksessa tulee varmistaa, että uudistuksen valmistelussa ja toimeenpanossa huomioidaan päätösten vaikutukset erityisesti maaseudulle, jossa mm. pitkät etäisyydet tuovat haasteita niin palveluiden saavutettavuuteen ja arjen sujuvuuteen kuin myös yritysten toimintaedellytyksiin.

Maaseutuvaikutusten arviointi MVA on työkalu, jonka avulla voidaan arvioida etukäteen erilaisten päätösten vaikutuksia maaseudun asukkaiden arkeen sekä yritysten toimintaan. Maaseutuvaikutusten arvioinnin avulla voidaan varmistaa, että maaseudun asukkaiden ääni saadaan kuuluviin uudistuksessa, sillä sen kautta voidaan osallistaa maaseudun asukkaita ja toimijoita.

Maaseutupolitiikan neuvoston sihteeristö painottaa maaseutuvaikutusten arviointia sote- ja maakuntauudistuksen valmistelussa ja toteuttamisessa alueilla. Lisäksi sihteeristö esittää, että maaseutuvaikutusten arviointi MVA -työkalua käytetään keskushallinnossa kun sote- ja maakuntauudistusta viedään eteenpäin. Esimerkiksi valinnanvapausmallin ja maakuntavaali -mallin kehittämisen yhteydessä MVA:ta tulisi ehdottomasti käyttää. Maaseutuvaikutusten arvioinnin toteuttaminen tulee resursoida sekä valtakunnallisesti että alueellisesti.

Lakiluonnoksessa palveluiden järjestäminen maakunnissa nojaa monessa suhteessa digitalisaatioon ja sähköisiin palveluihin. Sihteeristö haluaa korostaa, että tämä edellyttää toimivia laajakaistayhteyksiä koko Suomessa, myös harvaan asutuilla seuduilla. Tällä hetkellä nopea 100 megan laajakaista on tarjolla noin 52 prosenttiin Suomen kotitalouksista. Valokuitutekniikalla toteutettu nopea laajakaistatarjonta on noin 31 prosenttia. On selvää, että suurimmat puutteet löytyvät taajamien ulkopuolella. Pelkästään nopeiden yhteyksien vetäminen ei sinällään riitä, yhteydet on oltava kotitalouksien ja yritysten saavutettavissa ja käytössä. Tarvitaan myös laaja-alaista, kaikkia ikäryhmiä, toimijoita ja alueita kattavaa koulutusta ja etenkin lähellä ihmistä toteutettavaa neuvontaa uusien digipalveluiden käytössä.

Maakuntavaltuusto valitaan maakuntavaaleilla. On todennäköistä, että monen pienen kunnan edustajat eivät tule saamaan riittävästi ääniä päästäkseen maakuntavaltuustoon. Miten pienten kuntien ja erityisesti harvaan asutun maaseudun vaikutusmahdollisuudet varmistetaan maakunnassa?

Demokratiaan ja osallisuuteen liittyvät kysymykset

Lakiluonnoksen 5 luku on maakunnan asukkaiden osallistumisoikeudesta. Kyseinen luku on hyvin pitkälti nykyisen Kuntalain kanssa identtinen. Kuntalain kokemusten perusteella, on oletettavissa, että vaikka laki periaatteessa antaa toimijoille minimin, niin se yleensä on käytännössä ohjaava.

Maakuntalain luonnoksen 23 §:ssä todetaan, että "Maakunnan asukkailla ja palvelujen käyttäjillä on oikeus osallistua ja vaikuttaa maakunnan toimintaan. Maakuntavaltuuston on pidettävä huolta monipuolisista ja vaikuttavista osallistumisen mahdollisuuksista." Tiivistelmässä todetaan, että "Asukkaiden osallistumis- ja vaikuttamismahdollisuuksia voidaan edistää esimerkiksi järjestämällä keskustelu- ja kuulemistilaisuuksia, asukasraateja sekä ottamalla asukkaita mukaan palvelujen suunnitteluun ja kehittämiseen." Miten tämä käytännössä toteutettaisiin?

Edellä olevat ehdotukset ovat hyviä. Mutta miten nämä käytännössä toteutettaisiin? Esitettyjen ehdotusten perusteella se, mitkä asukkaiden monipuoliset ja vaikuttavat osallistumisen mahdollisuudet ovat, jää pitkälti maakuntien oman harkinnan varaan. **Sihteeristö esittää huolensa siitä, että esitetyt ehdotukset voivat lisätä alueellista epätasa-arvoa asukkaiden osallistumisen mahdollisuuksiin liittyen. Vaarana on, että demokratia ei toteudu uudistuksessa nyt lakiluonnoksessa olevilla ehdotuksilla.**

Elinkeinoimintaan liittyvät kysymykset

Maakuntauudistuksen myötä TE-palvelut ja yrityspalvelut kootaan julkiseksi **kasvupalveluksi**. Tällä edistetään uutta yritystoimintaa, yritysten kasvua, uudistumista ja kansainvälistymistä sekä vastataan työmarkkinoiden muutoksiin. Määriteltäessä nykyisten TE-palvelujen ja ELY-yrityspalvelujen tehtäväkenttä uudelleen on tärkeää huomioida erilaisten yritysten tarpeet ottaen huomioon sekä yrityskoon, yrityksen elinkaaren vaiheen (aloittava yritys – kansainvälisiltä markkinoilta kasvua hakeva yritys) sekä yritystoimintaan vaikuttava sijainti esim. maaseutualueella tai jopa harvaan asutulla alueella.

Rakennettaessa kasvupalvelujen kokonaisuutta on tärkeä tunnistaa yritysten ja yrittäjäksi ryhtyvien, sekä työntekijöiden erilaiset palvelutarpeet ja vastata tarpeisiin erilaisilla palveluilla ja palveluntuottajilla

Kasvupalveluun kaavailtu monituottajamalli perustuisi kilpailutettuun tuotantomalliin. Sen mukaan asiakkaan valinnanvapaus vahvistaa palvelujen vaikuttavuutta ja luo uusia/uudistuvia palveluja. Pitkällä tähtäyksellä saadaan näin myös asiakkaan parhaiten tarvitsemia palveluja mikäli asiakaspalaute ja -tarve järjestäjän taholla kuullaan. Sinällään ehdotus kuulostaa hyvältä, mutta epäselväksi jää kuka tarjoaa laadukasta palvelua silloin jos kilpailua ei ole? Tämä on todellinen tilanne harvaan asutulla maaseudulla jo tänä päivänä.

Maaseudun kehittäminen maakunnissa

Lakiluonnoksen mukaan maatalouden tukihallinnon tehtävät siirtyvät kunnista maakunnille, kuitenkin siten, että paikallinen palveluverkko säilytetään. Maatalouden tukihallinto on toteutettu kunnissa yhteistoiminta-alueiden kautta. Tukihallinnon tehtävien lisäksi osa maaseutuhallinnon YT-alueista vastaa myös muusta maaseudun kehittämisestä (mm. maaseutuyritystoiminnan kehittämisestä (usein maa- tai metsätalouteen linkittyvää, kuten elintarvikkeiden jatkojalostusta, bioenergiaa, luonnontuotteita), maaseudun toimintaympäristön sekä kylä- ja järjestötoiminnan kehittämisestä).

Sekä tukihallinnon tehtävät että muu maaseudun kehittäminen edellyttävät paikallistuntemusta ja kontakteja alueen toimijoihin. Lisäksi on tärkeää, että kehittämisresurssit ja osaaminen säilyvät kunnissa, lähellä asiakasta. **Maaseutupolitiikan neuvoston sihteeristö esittää, että maakunnissa resursoidaan riittävästi maaseudun monipuoliseen kehittämistyöhön.**

Jämlik service på svenska och på finska

När förvaltning omorganiserar är det skäl att vara mån om att de riksomfattande besluten ska främja både de svensk- och de finskspråkigas möjligheter att få service på sitt eget språk enligt lika grunder. Detta är speciellt viktigt i Österbotten, där 49,6 % av befolkningen har svenska och 44,5 % har finska som sitt modersmål. Men detta gäller även speciellt Åbolands skärgård och i stora delar av landsbygdsområdena i Nyland.

Det påverkansorgan för minoritetsspråket som nämns i 27 § i landskapslagen är otillräckligt för att tillgodose de språkliga rättigheterna. Lagstiftarens avsikt har troligen varit att på detta sätt säkerställa att den språkliga minoriteten får service på sitt modersmål. Bedömningen av lagutkastens språkliga konsekvenser är otillräcklig.

Svenskfinland är per definition ett glesbeboett område eftersom den svenskspråkiga befolkningen är utspridd främst i tre landskap samt Åland. Detta ställer speciella krav på organiseringen av service på likahanda grunder med beaktande av de långa avstånd som finns i Svenskfinland.